

Світлана МАРТИНЕНКО,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
доктор педагогічних наук, професор
Київського університету імені Бориса Грінченка

Як батьки можуть допомогти дитині навчатися в школі

До чого Ви готуєте Вашого сина? —
хтось запитав мене.
— Бути людиною! — відповів я...
М. Пирогов

Написання цієї статті зумовлено тим, що сучасних батьків часто хвилює питання, як допомогти дитині успішно навчатися, долати труднощі в навчально-пізнавальній діяльності. Часто ввечері в сім'ї можна почути запитання: "Ти зробив уроки?", "Чому не сідаєш виконувати домашні завдання?" тощо. Домашні завдання стають темою для обговорення на батьківських зборах, постійних суперечок між батьками і дітьми. Деякі батьки скаржаться, що їхні діти роблять уроки упродовж 3–4 годин, а деякі обурюються, що вчителі задають мало завдань або домашнє завдання лише завантажує учня, але нічого нового йому не дає.

У сім'ї можна спостерігати дві крайності: деякі батьки виявляють повне невтручання в навчання своїх дітей, стверджуючи, що це справа школи, вчителів. Інші — навпаки, надмірно опікуються дітьми, а іноді й самі виконують за них домашнє завдання. Безумовно, і в першому, і другому випадках батьки чинять неправильно, їм треба знати, що виконанням домашніх завдань продовжується розпочата на уроці робота із засвоєння навчального матеріалу. Проте на відміну від роботи в класі, вона має характер індивідуальної самостійної діяльності, за якої кожен учень може працювати у звичному для себе темпі, користуватися ефективними засобами.

Недаремно В. Сухомлинський у книзі "Сто порад учителів" зазначав, що ми маємо турбуватися, щоб у матері й батька було єдине уявлення про те, кого вони разом зі школою виховують. Добитися того, щоб батько і мати, як вихователі, виступали в єдності це означає навчити мудрості материнської та батьківської любові, гармонії, ласки й вимогливості. З великим тактом, не торкаючись особистого, часто болісного, ми прагнемо запобігти помилкам батьків у цій найтоншій сфері духовного життя. Там, де немає мудрості батьківської педагогіки, любов матері й батька калічать дітей [4, с. 174]. Так, без сумніву, проблема організації домашньої навчальної роботи пов'язана з подоланням властивих для учня типових недоліків, а саме: фізичних перевантажень, одноманітності видів діяльності, невиконання домашніх завдань тощо.

Успішне вирішення такої складної проблеми, як успішне навчання дитини в школі, залежить, перш за все, від ефективної організації співпраці вчителів і батьків учня. Єдність вимог сім'ї та школи до навчання та виховання дитини — важливий принцип її формування, підготовки до майбутнього самостійного життя.

Аналіз практичної діяльності вчителів початкової школи свідчить, що жодний, навіть дуже елітний та престижний навчальний заклад, не зможе повною мірою замінити сімейне виховання, спілкування дитини з батьками та рідними. Уже при першій появі труднощів у навчанні, спілкуванні або відхиленні у поведінці дитини батьки мають допомагати подолати їх.

Ми глибоко переконані в тому, що батькам корисно знати, які вміння й навички треба сформувати дитині для успішного навчання в початковій та основній школі, щоб за необхідності надати синові або доньці підтримку й сприяти їх набуттю або розвитку.

До таких у м і н ь відносимо: вміння зібрати портфель; вітатися зі старшими та ровесниками; ставити запитання; відповідати на запитання; уважно слухати інших людей — дорослих і ровесників; виконувати домашні завдання та доручення дорослих; звертатися по допомогу, якщо щось незрозуміло або не виходить; зосереджено займатися однією справою, не відволікаючись на іншу; правильно користуватися підручником, книжкою, зошитом та іншими шкільними приладами; розподіляти роботу за частинами; правильно сприймати й реагувати на зауваження; висловлювати свою згоду або незгоду з чим-небудь; аргументувати свою точку зору; поважати думку інших та рахуватися з нею; встановлювати та підтримувати дружні взаємини з ровесниками; самостійно користуватися громадським транспортом, грошима, засобами для проведення вільного часу; робити вибір, який забезпечить власну безпеку та безпеку здоров'я.

Непростою проблемою для батьків є виконання дитиною домашніх завдань. Як зарадити їй? Як допомогти?

Подаємо рекомендації батькам, які допоможуть дитині успішно виконувати домашні завдання.

1. Навчіть дитину правильно організовувати своє робоче місце.
2. Робоче місце має бути достатньо освітленим. Джерело світла — спереду або зліва, щоб на зошит не падала тінь від голови або руки.
3. Під час виконання уроків на столі не повинно бути сторонніх предметів. Доки дитина виконує домашнє завдання, бажано вимкнути телевізор, комп'ютер, пілосос тощо. Думка багатьох учених, що засвоєння навчального матеріалу краще відбувається під тиху класичну музику, себе не виправдовує. Тиша є найкращим звуковим фоном для розумової діяльності.
4. Привчайте дитину вчасно сідати за виконання домашніх завдань.
5. Виконувати їх бажано через годину-півтори після повернення зі школи, щоб дитина встигла відпочити від шкільних занять.

6. Якщо школярик відвідує гурток, секцію або спить після навчання в школі, виконувати уроки можна й пізніше, але в жодному разі не бажано зволікати з їх виконанням і відкладати це на вечір.

7. Не дозволяйте дитині занадто довго працювати за робочим столом. Своєчасно влаштовуйте невеликі перерви для відпочинку.

8. Батьки досить часто вимагають, щоб дитина не вставала з-за столу, доки не виконає всі уроки. Але їм необхідно пам'ятати, що для шести-семирічної дитини час неперервної роботи має не перевищувати 25 хвилин, у 4 класі він може сягати до 40 хвилин. Потрібно зробити перерву на 5–10 хвилин, під час якої варто виконати інтенсивні фізичні вправи, присідання, стрибки тощо.

Пропонуємо Вашій увазі **пам'ятку, як привчити дитину самостійно виконувати домашні завдання.**

1. Почніть із предмета, який найлегше дається Вашій дитині, і не відповідайте на жодне із запитань, звернених до Вас, доки завдання не буде виконане до кінця. Погляньте, чи є неточності, запропонуйте дитині самостійно їх виявити. Намагайтеся уникати слова *помилка*. Не висміюйте *помилки* своїх дітей!

2. **Математика.** Таблицю множення повісьте над робочим столом, у куточку відпочинку, вчіть за нею одночасно множити і ділити. Випереджайте програму школи, вивчіть всю таблицю. Навчайте читати задачі та уявляти те, про що йдеться в умові. Якщо дитина не може впоратися із задачею, то покажіть, як це можна зробити за допомогою наочності, моделі або прикладу розв'язання іншої задачі.

3. **Читання.** Спочатку дитина читає самостійно, потім переказує прочитане. Якщо вона перекаже певне місце тексту неповно, то порадьте їй прочитати текст повторно. Обов'язково читайте з дитиною книжки вголос, по черзі, а де можливо – у ролях.

4. **Українська мова.** Якщо у дитини виникають труднощі, виконайте з нею вправу усно, але не пишть у підручнику ані букв, ані слів. Під час письмового виконання дитина ще раз усе пригадає. Вийдіть із кімнати, доки вона не виконає домашнє завдання.

5. **Я і Україна. Навколишній світ.** Привчайте дитину навчатися не лише за підручником. Випишуйте для неї журнали, купуйте додаткову літературу, користуйтеся і навчайте дитину працювати з довідковими джерелами. Із періодичних видань робіть вирізки, а добірки за темами впорядковують у папках – це знадобиться їй у наступних класах.

Хочемо зазначити також, що батькам не варто давати дитині додаткові завдання, крім тих, які йому задавали в школі. Не забувайте, що в дитини згідно з розкладом буває відповідна кількість уроків, тому її працездатність упродовж дня знижується.

Необхідно пам'ятати, що у 1 класі домашні завдання не задаються; у 2–4 класах обсяг навчального матеріалу має становити чверть обсягу виконаного на уроці. Згідно з рекомендаціями МОН України витрати часу на викладання домашнього завдання у другому класі не має перевищувати однієї години, у третьому класі – 1 год. 30 хв., у четвертому – до двох годин. Домашнє завдання не задають на канікули, вихідні та святкові дні.

Не примушуйте дитину переписувати або переробляти неякісно виконану роботу. Можна запропонувати

ретельніше перевірити її, виправити помилки, але переписувати не бажано. Повторне виконання вже зробленого завдання (навіть з помилками) сприймається дитиною як безглузда трата часу, нудна справа. Воно помітно знижує інтерес і бажання навчатися, впливає на формування самооцінки.

Радимо батькам стежити за тим, чи дитина виконала всі домашні завдання (як усні, так і письмові). Якщо дитина засвоїла навчальний матеріал неповною мірою, необхідно попрацювати з нею, додатково пояснити те, що їй було незрозумілим.

Допомагаючи дитині виконувати домашні завдання, постійно підбадьорюйте її, підказуйте, пояснюйте, якщо їй щось важко дається, але в жодному разі не робіть уроки за неї, не підміняйте її діяльність власною. Вимагайте, щоб письмові домашні завдання були виконані чисто й охайно.

Загальновідомо, що початкова школа дає учневі наукові знання й прищеплює вміння навчатися. Сім'я ж забезпечує й формує практичний життєвий досвід, виховує вміння співпереживати, толерантно ставитися до інших людей, відчувати їхній стан, поважати їхню індивідуальність. Людина, яка за певних обставин у дитинстві була позбавлена батьківської любові, ніжності, турботи, росте замкнутою, некоммунікательною. У благополучній родині дитина – найбільша цінність для батьків, бабусь і дідусів, усієї рідні. Вони намагаються за будь-яких обставин зрозуміти її, краще пізнати, ставляться до неї з повагою.

Для поліпшення психологічного мікроклімату в сім'ї, побудови довірливих стосунків між батьками та дітьми подаємо низку **рекомендацій**, дотримання яких сприятиме цьому. Зупинимось на їх характеристичній деталізації.

1. Якщо дитина дійсно має потребу в спілкуванні з Вами,

залиште всі свої справи, вислухайте її, поговоріть з нею.

2. Завжди радьтеся з дитиною, не дивлячись на її вік.

3. визнавайте свої помилки, яких Ви припустилися у ставленні до неї.

4. Якщо Ви в чомусь неправі, не бійтеся вибачитися.

5. Частіше ставте себе на місце дитини.

6. У своєму мовленні намагайтеся не вживати слова і вирази, які можуть ображати й травмувати Вашу дитину.

7. Намагайтеся не піддаватися дитячим проханням і примхам, не реагуйте на сльози, якщо Ви впевнені, що це каприз, миттєва забаганка.

8. Зберігайте самоконтроль навіть тоді, коли вчинок дитини дратує Вас, виводить із рівноваги.

9. виявляйте інтерес і зацікавленість до подій, які відбуваються в житті дитини, радійте разом з нею її успіхам, підтримуйте в разі невдач.

10. Пам'ятайте: "Дитина потребує Вашої любові саме тоді, коли найменше її заслуговує" (Ерма Бомбек).

Л і т е р а т у р а

1. *Мартиненко С. М.* Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко. – К. : Сім кольорів, 2010. – С. 144–171.

2. *Савченко О. Я.* Виховний потенціал початкової освіти: науково-метод. посіб. / О. Я. Савченко. – К. : СПД "Цудзиневич Т.І." – 2007. – С. 76–86.

3. *Савченко О. Я.* Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко. – К. : Грамота. – 2012. – С. 234–258.

4. *Сухомлинський В. О.* Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – С. 173–175.